

POSTANOWIENIE

16 czerwca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 16 czerwca 2026 r. w Warszawie
zażalenia M.M.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z 11 lutego 2026 r., I AGa 14/24,

w sprawie z powództwa M.M.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

- 1. oddala zażalenie;**
- 2. nie obciąża powoda kosztami postępowania zażaleniowego;**
- 3. oddala wniosek adwokata O.M. o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Łodzi postanowieniem z 11 lutego 2026 r. odrzucił skargę kasacyjną powoda M.M. od wyroku tego Sądu z 26 września 2025 r. Sąd drugiej instancji wskazał, że ustanowiony dla powoda pełnomocnik z urzędu nie mógł skutecznie powołać się na umocowanie do wniesienia skargi kasacyjnej na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego w Łodzi z 24 września 2019 r. Jednocześnie w wyznaczonym terminie nie zostało przedłożone pełnomocnictwo udzielone przez powoda, które uprawniałoby pełnomocnika do występowania przed Sądem Najwyższym.

Zażalenie na to postanowienie wniósł powód, zaskarżając je w całości, wnosząc o jego uchylenie i przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Skarżący zarzucił naruszenie:

1) art. 91 w zw. z art. 87¹ k.p.c. przez jego niezasadne niezastosowanie i przyjęcie, że adwokat O.M. nie ma umocowania do reprezentowania powoda w postępowaniu kasacyjnym;

2) art. 20 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (dalej: „ustawa z 9 marca 2023 r.”) przez jego błędne zastosowanie i uznanie, że w niniejszej sprawie powinny mieć zastosowanie przepisy art. 91 § 1 w zw. z art. 118 § 2 k.p.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej na mocy ww. ustawy, uniemożliwiające reprezentowanie powoda na etapie postępowania kasacyjnego przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu, z uwagi na fakt, że postanowienie w tym zakresie zostało wydane 24 września 2019 r., tj. przed wejściem w życie nowelizacji powołanych artykułów.

W odpowiedzi na zażalenie pozwany wniósł o jego oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 118 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do 1 lipca 2023 r. adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd był obowiązany zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że z postanowienia sądu wynikało, iż obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej. Zasadą było zatem, że umocowanie pełnomocnika z urzędu wygasło z chwilą prawomocnego zakończenia postępowania. Nie wykluczało to możliwości dokonywania przez pełnomocnika po prawomocnym zakończeniu postępowania niektórych czynności dotyczących faz poprzedzających wydanie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie (zob. np. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 122, i postanowienie SN z 21 maja 2014 r., II CZ 18/14).

W wyniku nowelizacji art. 91 pkt 1 k.p.c., dokonanej ustawą z 9 marca 2023 r., pełnomocnictwo procesowe uprawnia obecnie z mocy samego prawa

do wniesienia skargi kasacyjnej i udziału w postępowaniu wywołanym jej wniesieniem. Nowelizacji uległ również art. 118 § 2 k.p.c., określający zakres obowiązku zastępowania strony przez pełnomocnika z urzędu. W obecnym stanie prawnym art. 118 § 2 k.p.c. przewiduje, że adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd jest obowiązany do zastępstwa w zakresie wynikającym z art. 91 k.p.c., chyba że z postanowienia sądu wynika, iż obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej. Nie ulega zatem wątpliwości, że po 1 lipca 2023 r. zakres umocowania pełnomocnika z urzędu obejmuje również co do zasady postępowanie kasacyjne.

W okolicznościach sprawy postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z 24 września 2019 r. nie zawiera żadnych wskazówek co do zakresu umocowania pełnomocnika powoda. Wymagało zatem rozważenia, czy pełnomocnik z urzędu ustanowiony przed 1 lipca 2023 r. jest umocowany do wniesienia skargi kasacyjnej.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z 9 marca 2023 r. do spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy stosuje się przepisy w brzmieniu nadanym tą ustawą. Oczywiście jest zatem, że w przypadku, gdy przepisy szczególne nie stanowią inaczej (zob. zwłaszcza art. 19 ust. 2-7 ustawy z 9 marca 2023 r.) w każdym toczącym się postępowaniu od 1 lipca 2023 r. powinny być stosowane przepisy nowe. Nie oznacza to jednak nakazu stosowania nowych przepisów do czynności dokonanych w toku postępowania wcześniej, a więc przed 1 lipca 2023 r. Oznaczałoby to przecież w istocie przydanie tym przepisom mocy wstecznej.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na art. 20 ustawy z 9 marca 2023 r., zgodnie z którym w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy zachowują moc czynności dokonane zgodnie z przepisami w brzmieniu dotychczasowym. Przepis ten w nieco zawyły sposób wprowadza zasadę, że ocena skutków czynności procesowych podjętych przed wejściem w życie ustawy z 9 marca 2023 r. jest dokonywana na podstawie przepisów obowiązujących w chwili podejmowania danej czynności. Nie sposób przecież dokonywać oceny „mocy” danej czynności w oderwaniu od jej skutków. Oczywiście jest przy tym, że strony i sąd dokonując konkretnej czynności nie mogą antycypować, iż czynność ta będzie podlegać ocenie na podstawie innych

przepisów niż obowiązujące w chwili jej dokonywania. Jeżeli zatem przepisy, które weszły w życie po 1 lipca 2023 r. przewidują dla danej czynności inne wymagania formalne, inne przesłanki dopuszczalności i skuteczności, wiążą z nią inne skutki niż dotychczas itp., to czynność ta powinna podlegać ocenie na podstawie przepisów obowiązujących wcześniej, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (zob. np. art. 21 ust. 1 ustawy z 9 marca 2023 r.).

Konstrukcja art. 20 ustawy z 9 marca 2023 r. nakazuje więc przyjęcie, że zmiana zakresu nałożonych na pełnomocnika z urzędu obowiązków, wynikających z nowego brzmienia art. 118 § 2 k.p.c., a obejmujących stosownie do art. 91 pkt 1 k.p.c. również umocowanie do wniesienia skargi kasacyjnej, dotyczy tylko pełnomocników ustanowionych z urzędu po dniu wejścia w życie ustawy zmieniającej, czyli po 1 lipca 2023 r.

Takie stanowisko zdecydowanie przeważa w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. postanowienie z 28 maja 2025 r., I CSK 4059/25, OSNC 2025, nr 11, poz. 105, i powołane w nim orzecznictwo, a także postanowienia: z 17 lipca 2025 r., III CZ 111/25; z 25 września 2025 r., I CSK 2820/24; z 21 października 2025 r., I CSK 2039/25; z 21 października 2025 r., I CSK 1588/25; por. jednak postanowienie z 9 października 2025 r., III CZ 126/25, OSNC 2026, nr 4, poz. 41).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z 30 grudnia 2024 r., III CZ 178/24, zakres umocowania pełnomocnika z urzędu, o ile jego obowiązek zastępowania strony nie został przez sąd ograniczony, wyznacza stan prawny obowiązujący w dacie jego ustanowienia. Automatyczne rozszerzenie zakresu umocowania pełnomocnika z urzędu kolidowałoby zatem ze źródłem tego umocowania uzależnionym od oceny sądu potrzeby jego ustanowienia, możliwości finansowych strony sfinansowania pomocy prawnej z urzędu na wszystkich etapach postępowania, a także ingerowałoby w kompetencje sądu do ograniczenia zakresu pełnomocnictwa.

Uzyskanie nieodpłatnej pomocy prawnej jest każdorazowo poprzedzone orzeczeniem sądu, kierującego się sytuacją materialną i życiową strony, potrzebą ustanowienia pełnomocnika oraz stanem prawnym obowiązującym w dacie wydawania orzeczenia w tym przedmiocie. Uznanie, że na skutek ustawowych

zmian zakresu umocowania pełnomocników z urzędu dochodzi do automatycznego rozszerzenia zakresu uzyskanej przez stronę postanowieniem sądu pomocy prawnej z urzędu, a zatem zwiększenia zakresu obowiązków pełnomocnika z urzędu, mogłoby prowadzić do korzystania z tego uprawnienia mimo braku weryfikacji przez sąd takiej potrzeby.

Ponadto, ustanowienie adwokata lub radcy prawnego jest jednoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego (art. 118 § 1 k.p.c.), co oznacza, że zakres tego pełnomocnictwa był taki, jaki wynikał z art. 118 § 1 k.p.c. w dacie wydania postanowienia sądu, chyba że sąd ograniczył zakres pełnomocnictwa wskazując, iż obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej. Strona, której wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu uwzględniono bez wskazania, że obowiązek jej zastępowania ustanie wcześniej mogła zatem zakładać, iż pełnomocnik będzie ją reprezentował do prawomocnego zakończenia postępowania, nie mając uprawnienia do wniesienia skargi kasacyjnej czy skargi o wznowienie postępowania. Na nic innego się w istocie – składając wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu – nie godziła, skoro czyniła to w poprzednim stanie prawnym, a sąd nie mógł rozszerzyć zakresu działania pełnomocnika z urzędu bez wniosku strony.

Przyjęcie na tej podstawie, że pełnomocnik ustanowiony przed 1 lipca 2023 r. uzyskuje uprawnienie do wniesienia skargi kasacyjnej należy odrzucić jako mogące pozostawać w sprzeczności zarówno z intencją strony, która składała wniosek o przyznanie pomocy prawnej z rzędu, jak i sądu, który ustanowił pełnomocnika z urzędu. Wprawdzie źródłem pełnomocnictwa z urzędu jest czynność sądu, a nie oświadczenie mocodawcy, jednak skutek tej czynności jest równoznaczny z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego, którego zakres został oznaczony w postanowieniu sądu lub przepisach ustawy obowiązujących w dacie wydania postanowienia. Taki też jest zakres obowiązków pełnomocnika, które muszą korespondować z zakresem jego umocowania i które wyznacza ustawa obowiązująca w dacie wydania przez sąd postanowienia o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu (postanowienie SN z 30 grudnia 2024 r., III CZ 178/24).

Oznacza to, że umocowanie ustanowionego dla powoda pełnomocnika

z urzędu wygasło z dniem wydania (uprawomocnienia się) wyroku Sądu Apelacyjnego. Sąd drugiej instancji prawidłowo wezwał pełnomocnika powoda do usunięcia braków formalnych skargi kasacyjnej przez m.in. złożenie pełnomocnictwa procesowego, upoważniającego do występowania przed Sądem Najwyższym w postępowaniu kasacyjnym w imieniu powoda w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi kasacyjnej. W odpowiedzi na wezwanie pełnomocnik powoda podniósł, że jest umocowany na podstawie art. 91 pkt. 1 k.p.c. do wniesienia skargi kasacyjnej, co w kontekście powyższych rozważań było nieuzasadnione i nie mogło stanowić usunięcia braków formalnych. Sąd drugiej instancji prawidłowo wobec tego uznał, że skarga kasacyjna podlega odrzuceniu (art. 398⁶ § 2 k.p.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie, a stosownie do art. 102 k.p.c., mając na uwadze sytuację majątkową skarżącego, odstąpił od obciążania go kosztami postępowania zażaleniowego.

Wniosek adwokata O.M. o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, wobec braku umocowania do reprezentowania powoda, podlegał oddaleniu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego od wielu lat utrwalone jest już bowiem stanowisko, że czynności pełnomocnika z urzędu, które są sprzeczne z zasadami profesjonalizmu, nie uzasadniają przyznania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej (zob. postanowienie z 5 kwietnia 2023 r., II CNPP 29/22, i tam powołane orzecznictwo).

Marcin Łochowski

(D.Z.)

[a.†]